

УДК 351.74(477)«1917»

Михайло Юрійович БУРДІН,
доктор юридичних наук, доцент,
проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5560-1848>

РОЛЬ ВІЛЬНОГО КОЗАЦТВА В ОХОРОНІ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ У 1917 РОЦІ

Лютнева революція 1917 року не тільки змінила владу в Російській імперії, а й значно погіршила криміногенну ситуацію в державі. Особливо складною вона була в Україні, яка з 1914 р. потерпала від Першої світової війни. Постійні реквізиції продовольства, фуражу, тяглової сили призводили до поглиблення економічної кризи та, як наслідок, масового невдоволення населення. Все це відбувалося в умовах зростаючого дезертирства, оскільки Тимчасовий уряд та його виконавчі органи на місцях були неспроможні виконувати свої функції через відсутність достатнього авторитету і довіри населення до них. В Україні утворилося ще два політичні табори, які також претендували на владу, – Ради робітничих і солдатських депутатів та Центральна Рада [1, с. 14–16]. Ради робітничих і солдатських депутатів як ліворадикальні органи пропагували соціалістичні ідеї та відстоювали непорушність кордонів Російської держави. УЦР репрезентувала інтереси українства, його прагнення до автономії, а з часом і до незалежності. Звичайно, така політична ситуація лише посилювала анархію, породжувала хаос та сприяла стрімкому зростанню злочинності в Україні. Оскільки царська поліція та жандармерія на початку березня 1917 р. були ліквідовані, а новостворена міліція через брак належної організації та досвіду була малоефективною у боротьбі зі злочинцями, то на місцях стихійно стали виникати різні загони самооборони. Найбільшого розмаху серед них набуло Вільне козацтво. Створення загонів Вільного козацтва було започатковано селянином Смоктьєм зі Звенигородщини на повітовому козацькому з'їзді. Дуже скоро цю ініціативу підтримали в інших губерніях – Полтавській, Херсонській, Чернігівській і Волинській. До загонів вступали здебільшого селяни, проте на Київщині до Вільного козацтва записувались і робітники [2, с. 89].

Незважаючи на вкрай негативне ставлення комісарів Тимчасового уряду до Вільного козацтва, у жовтні 1917 р. відбувся перший його всеукраїнський з'їзд. На ньому були визначені першочергові завдання Вільного козацтва: не допустити братовбивчої війни, озброюватися, організовуватися, підтримати республіканський демократичний федеративний устрій Росії тощо. Головою (отаманом) Вільного козацтва було обрано П. Скоропадського. А вже 13 листопада 1917 р. із прийняттям Статуту Вільного козацтва на Україні було завершено організаційне становлення товариства [2, с. 90].

У кожному населеному пункті, незалежно від кількості мешканців, мала існувати лише одна громада товариства з осіб будь-якої статі та національності. Чітко визначались її завдання: охорона громадського порядку та спокою населення, захист громадян та їх власності, боротьба з дезертирством, запобігання грабуванням, духовний і фізичний розвиток своїх членів та їх громадське виховання. Керуючись Статутом громади Вільного козацтва, створювалися піші та кінні муштрові загони, пожежні команди, видавалися брошури і журнали, поширювався серед населення агітаційний матеріал, організовувалися спортивні тренування, концерти, різноманітні подорожі, виставки, хори, організовувалися зібрання, лекції, читання. У рамках цих заходів проводилися зустрічі, зібрання та курси, де, по суті, здійснювалася підготовка кадрів з охорони громадського порядку. Так, у Харкові 30 листопада 1917 р. відбулися перші заняття з підготовки членів товариства Вільного козацтва до несення служби та її особливостей [3, с. 16]. Ця практика була доволі поширеною і в інших містах України.

Отже, Вільне козацтво можна вважати першою національною воєнізованою організацією, яка не лише здійснювала функцію з охорони правопорядку в Україні у 1917 році, а й займалася підготовкою відповідних кадрів.

Список бібліографічних посилань

1. Логвиненко И. А. Политическая деятельность Украинской Центральной Рады. Глобино : Полиграфсервис, 2000. 96 с.
2. Мироненко О. М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 1995. 328 с.

3. Сокурєнко В. В., Бандурка О. М., Грєчєнко В. А. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові: 100 років історії (1917–2017 рр.) : До 100-річчя подій Української революції : монографія. Харків : Золота миля, 2017. 496 с.

Одержано 02.11.2017
